

Potencjał metodyczny wykorzystania debaty w kształceniu dyplomatów w zakresie dyplomacji kulturalnej

Krzysztof Buła <https://orcid.org/0000-0002-5625-3504>

Centrum Dyplomacji Kulturalnej

e-mail: krzysztof.bula@centrumdyplomacji.pl

ORYGINALNY ARTYKUŁ NAUKOWY

Źródła finansowania publikacji / Funding acknowledgements: brak źródeł

Polityka open access / OA policy: CC BY 4.0

Informacja o konflikcie interesów / Conflict of interest: brak konfliktu interesów

Sugerowane cytowanie artykułu: Buła Krzysztof (2025). Potencjał metodyczny wykorzystania debaty w kształceniu dyplomatów w zakresie dyplomacji kulturalnej. Zarządzanie w Kulturze, 26(1), 51–67.

Abstract

Methodological Potential of Using Debate in Educating Diplomats on Cultural Diplomacy

Debate is one of the most interesting tools used in didactics because of its potential to combine the practical application of knowledge in a specific field, the activation of participants in the classes, as well as the development of their soft skills. The analysis in this article presents the Oxford debate format and how it can be implemented methodically in education of cultural diplomacy. Furthermore, an important element of the considerations in the text is the development of issues related to the methodological potential of the debate itself in the above-mentioned context.

Keywords: debate, oxford debate, methodology, critical thinking, cultural diplomacy

Wprowadzenie

Każdy kraj, niezależnie od miejsca na mapie politycznej świata, musi kształcić dyplomatów, którzy będą reprezentować jego interesy za granicą. Są oni odpowiedzialni nie tylko za negocjacje polityczne i gospodarcze, ale także za budowanie wizerunku państwa poprzez promowanie jego kultury, tradycji i wartości. W dobie globalizacji i rosnącej roli „miękkiej siły” (ang. *soft power*) dyplomacja kulturalna staje się nieodzownym elementem współczesnej polityki zagranicznej. Dlatego edukacja przyszłych dyplomatów musi obejmować kompleksowe przygotowanie w zakresie

promocji kultury, co potwierdzają współczesne programy studiów dyplomatycznych oferowane na uczelniach wyższych w Polsce i za granicą (Czaputowicz 2008).

Edukacja dyplomatów w zakresie dyplomacji kulturalnej jest kluczowym narzędziem umożliwiającym krajom skuteczną promocję ich tożsamości narodowej na arenie międzynarodowej. Programy studiów dyplomatycznych, takich jak prowadzone przez Uniwersytet Jagielloński studia podyplomowe Dyplomacja Kulturalna, obejmują ten zakres i są dowodem na to, że Polska, podobnie jak inne kraje, traktuje ten obszar jako istotny dla kształtowania wizerunku za granicą (Wysocka 2019). Studenci zdobywają nie tylko wiedzę teoretyczną, ale też uczą się stosować kulturę jako narzędzie budowania relacji międzynarodowych i wspierania współpracy między państwami.

Edukacja dyplomatów nie powinna jednak ograniczać się jedynie do przekazywania wiedzy. Obejmuje ona także rozwijanie kluczowych umiejętności miękkich, nieodzownych w pracy dyplomatycznej. Współczesny dyplomata musi posiadać kompetencje komunikacyjne, umiejętność pracy w międzynarodowych zespołach, zdolności negocjacyjne oraz wrażliwość międzykulturową (Czaputowicz 2008). Warto podkreślić, że kształtowanie tych zdolności wymaga różnorodnych metod edukacyjnych, które pozwolą na efektywne przygotowanie dyplomatów do dynamicznych wyzwań współczesnego świata.

W ramach tego artykułu stawiam tezę, że debata oksfordzka jako sprawdzone narzędzie edukacyjne jest doskonałym sposobem na rozwijanie umiejętności kluczowych dla dyplomatów, w tym niezbędnych w dyplomacji kulturalnej. Nie tylko uczy sztuki argumentacji, ale również rozwija umiejętność słuchania, analizy poglądów innych oraz formułowania własnych wypowiedzi w sposób zrozumiały i przekonujący, co ma niezwykle istotne znaczenie w międzynarodowych relacjach dyplomatycznych. W dalszej części artykułu omówię, czym jest debata oksfordzka, oraz przedstawię, w jaki sposób można ją wykorzystywać w edukacji dyplomatycznej.

Debata oksfordzka – wprowadzenie

Debata oksfordzka w polskiej odmianie stanowi ewolucję klasycznego formatu znanego z Uniwersytetu Oksfordzkiego. Jak wskazuje Jan Piosik, „format debaty oksfordzkiej w jej dzisiejszym rozumieniu wśród polskich odbiorców ma swoje źródła w latach 90. XX wieku”. Został on zaadaptowany do polskich realiów dzięki działalności organizacji pozarządowych, takich jak Szkoła Liderów, której założycielem był prof. Zbigniew Pełczyński. W wyniku tej adaptacji polska debata oksfordzka nie tylko różni się od swojego brytyjskiej pierwowzoru, ale także ewoluowała jako format dopasowany do lokalnych potrzeb (Piosik 2024).

Popularność debaty oksfordzkiej w Polsce znacząco wzrosła dzięki jej zaadaptowaniu w formie sportowej rywalizacji. Kluczową rolę w tym procesie odegrały

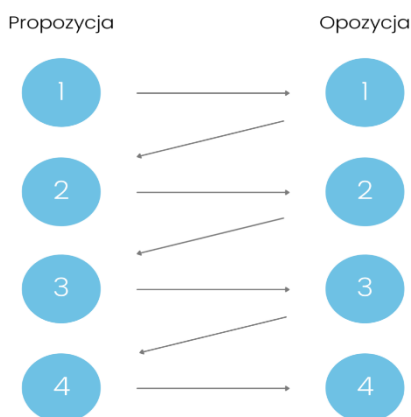
Akademickie Mistrzostwa Polski Debat Oksfordzkich (AMPDO), które stały się przestrzenią zarówno dla samego współzawodnictwa, jak i dla działań edukacyjnych. W ramach mistrzostw organizowane były wykłady, warsztaty oraz Polski Kongres Debat, który przyczynił się do upowszechnienia tej formy debaty na uniwersytetach.

Debata oksfordzka jest wykorzystywana w edukacji na wielu płaszczyznach. W ramach kształcenia historycznego Instytut Pamięci Narodowej oraz Muzeum Józefa Piłsudskiego w Sulejówku organizują turnieje debat historycznych (Kolbuszewska 2024), które pozwalają na rozwijanie umiejętności argumentacyjnych dotyczących dyskusji historycznych, jak również pogłębiają wiedzę o tych zagadnieniach wśród zainteresowanej młodzieży. W edukacji medialnej debata oksfordzka pełni funkcję narzędzia kształtującego umiejętności krytycznej analizy przekazów medialnych, co zostało omówione w badaniach Anny Kulmy (2022). Z kolei w kształceniu na płaszczyźnie informatycznej dr Marcin Niemiec wskazuje na zastosowanie tej metody w nauczaniu zagadnień technicznych, takich jak cyberbezpieczeństwo (Niemiec 2022). Wobec tak szerokiego wachlarza zastosowań istnieją solidne podstawy do rozważenia kwestii włączenia debaty oksfordzkiej do edukacji dyplomatycznej.

Format debaty oksfordzkiej AMPDO

Każda debata toczy się nad tezą, czyli zdaniem twierdzącym opisującym problem, nad którym mają pochylić się strony. Przykładem tezy może być stwierdzenie „Polska dyplomacja kulturalna powinna priorytetyzować działania w krajach bliższych geograficznie, na przykład w ramach Grupy Wyszehradzkiej, ponad działania w państwach dalszych, na przykład w USA czy Japonii”. Zarysowany w tej tezie problem wskazuje na ograniczoność zasobów, jakie Polska – jak każdy inny kraj – posiada na promocję swojej kultury. Na tej podstawie sformułowano tezę, zgodnie z którą faworyzowanie niektórych obszarów geograficznych może przynieść pozytywny skutek. Debata dotyczy zatem decyzji, którą realnie podejmują decydenci w obszarze Polskiej dyplomacji: Czy i kogo priorytetyzować w ramach działań dyplomacji kulturalnej?

W debacie biorą udział dwie czteroosobowe drużyny – grupa propozycji, której zadaniem jest obrona postawionej tezy (argumentacja „za”), oraz grupa opozycji, mająca za zadanie obalić tezę (argumentacja „przeciw”). Zwyczajowo strony debaty przydzielane są w wyniku losowania. Można tego procesu zaniechać, kierując się w tej kwestii decyzją organizatora albo osobistymi poglądami osób biorących udział w debacie.

Rysunek 1. Drużyny w debacie oksfordzkiej

Źródło: <https://ksmowcow.pl/debata-oksfordzka/>

Poza drużynami w debacie uczestniczy marszałek, który pełni funkcję prowadzącego, sędziowie oraz publiczność. Do zadań marszałka należy udzielanie głosu poszczególnym mówcom. Z kolei obowiązkiem sędziów jest ocena debaty, a następnie udzielenie drużynom informacji zwrotnej. Rola publiczności może być różna w zależności od rodzaju wydarzenia. Zwyczajowo grupie tej nie przypisuje się szczególnych zadań poza oglądaniem debaty, zdarza się jednak, że organizatorzy nadadzą jej pewne uprawnienia, np. umożliwią zadawanie pytań lub głosowanie poza głosami sędziów.

Debata oksfordzka przebiega w czterech następujących po sobie częściach. Są to:

- rozpoczęcie debaty przez marszałka, powitanie uczestników, przypomnienie najważniejszych reguł i oddanie głosu mówcom,
- naprzemienne wystąpienia stron, zaczynające się od strony propozycji,
- ocena sędziów,
- przekazanie wyników debaty i udzielenie informacji zwrotnej.

Każdy uczestnik debaty ma 5 minut na swoją wypowiedź. Czas ten może być inny ze względu na decyzję organizatorów, powinien jednak wynosić tyle samo dla obu stron sporu. Uczestnicy mogą zadawać pytania lub zgłaszać informacje podczas wystąpień, a każdy mówca zobowiązany jest przyjąć co najmniej dwa pytania, jeżeli się pojawiają. Dodatkowo każda drużyna może jeden raz w trakcie debaty użyć karty „Ad Vocem”, czyli skorzystać z możliwości wygłoszenia dodatkowej mowy między mowami głównymi. Szczegółowe zasady zgłaszania pytań oraz wykorzystania prawa do „Ad Vocem” zostały omówione w dokumencie „Zasady debaty oksfordzkiej” dostępnym na stronie Akademickich Mistrzostw Polski Debat Oksfordzkich.

Mówcy podczas wystąpień powinni dostosowywać się do przypisanych przez format ról. Są one dość ogólne i zostawiają uczestnikom dużą swobodę decydowania o treści wystąpień. Poniżej podano krótkie opisy ról mówców w debacie oksfordzkiej.

Tabela 1. Role mówców w debacie oksfordzkiej

Pierwszy mówca	Wprowadza do tematu debaty. Ma na celu wyjaśnienie kluczowych pojęć i problemu, z którym mierzą się uczestnicy. Nakreśla linię argumentacyjną swojej drużyny.
Drugi mówca	Przedstawia kluczowe argumenty własnej drużyny. W swojej mowie skupia się głównie na jakości argumentów, a nie na ich ilości. Docenione zostaną wytłumaczone i udowodnione ciągi logiczne.
Trzeci mówca	Jego głównym zadaniem jest kontrargumentacja, czyli atakowanie argumentów przeciwników. Może podważać ich prawdziwość lub obniżać ich wagę.
Czwarty mówca	Zadaniem ostatniego mówcy w drużynie jest podsumowanie debaty i ostateczne przekonanie sędziów co do korzystnego dla jego drużyny werdyktu. Jego rolę można porównać do mowy końcowej w procesie sądowym.

Źródło: https://ampdo.pl/wp-content/uploads/2017/08/AMPDO_Zasady-Debaty.pdf

W tym miejscu warto zaznaczyć, że niezależnie od swojej roli mówcy zobowiązani są do wygłaszania mów zgodnie z ogólnymi zasadami kultury debaty, a wśród nich znajdziemy takie reguły jak: brak możliwości wtrącenia bez zgody aktualnie mówiącej osoby, używanie zwrotów „Pan/Pani” zamiast zwrotów bezpośrednich, unikanie argumentów *ad personam* i skupienie się na argumentach merytorycznych. Przestrzeganie tych wytycznych poza zachowaniem oficjalnego tonu dyskusji zapewnia również przestrzeń do spokojnej prezentacji argumentów w przeciwieństwie do innych form debaty, takich jak polityczna debata telewizyjna. Dyskusja prowadzona jako debata oksfordzka może mieć zastosowanie przy problemach o dużym nacechowaniu emocjonalnym, gdyż jej ramy pomagają uporządkować taki temat.

Po zakończeniu wystąpień drużyn w debacie następuje narada sędziowska, a po niej ogłoszenie wyników wraz z informacją zwrotną. Zwyczajowo taką dyskusję ocenia co najmniej trzech sędziów za pomocą karty oceny AMPDO.

Więcej o sędziowaniu debat i o wykorzystaniu karty oceny debaty można przeczytać w monografii *Retoryka dla demokracji*, gdzie jestem współautorem rozdziału dotyczącego sędziowania debat (Buła 2024).

Debata oksfordzka w formacie AMPDO stanowi najbardziej popularny sposób przeprowadzania takich dyskusji w Polsce, co czyni ją dobrym punktem wyjścia do rozważań nad wprowadzeniem debaty do edukacji dyplomatycznej. Debata jest narzędziem elastycznym, które możemy dopasować do potrzeb dydaktycznych. Format AMPDO może stanowić gotowy wzorzec do wykorzystania w ramach działań edukacyjnych, zachowując możliwość dostosowania do specyficznych potrzeb i warunków. Sposoby użycia debaty jako formy nauczania w dyplomacji oraz potencjalne odstępstwa od przedstawionych powyżej zasad zaprezentowano w dalszej części artykułu.

W tym miejscu chciałbym wspomnieć o innych formatach debat, które mogą być atrakcyjne z perspektywy wykorzystania ich w edukacji dyplomatycznej. Szczególnie interesująca w tym kontekście jest debata Lincoln-Douglas, wywodząca się z amerykańskiej tradycji debatowania. Jej nazwa nawiązuje do słynnych pojedynków retorycznych między Abrahamem Lincolnem a Stephenem Douglassiem w 1858 roku. Debata ta różni się od oksfordzkiej zarówno pod względem struktury, jak i nacisku na argumentację wartościującą.

Format Lincoln-Douglas opiera się na pojedynku dwóch mówców – strony afirmatywnej (propozycji) oraz strony negatywnej (opozycji). Pierwsza z nich ma za zadanie obronę postawionej tezy, natomiast druga dąży do jej obalenia. Struktura debaty obejmuje kilka kluczowych etapów:

- mowa afirmatywna konstruktywna (6 minut) – wprowadzenie do tematu i przedstawienie linii argumentacyjnej strony propozycji,
- krzyżowy egzamin negatywny (3 minuty) – pytania strony opozycji do propozycji,
- mowa negatywna konstruktywna (7 minut) – przedstawienie kontrargumentów strony opozycji,
- krzyżowy egzamin afirmatywny (3 minuty) – pytania strony propozycji do opozycji,
- replika afirmatywna (4 minuty) – odniesienie się do argumentacji strony negatywnej,
- replika negatywna (6 minut) – podsumowanie strony opozycji,
- ostateczna replika afirmatywna (3 minuty) – zamknięcie argumentacji przez stronę propozycji.

Debata Lincoln-Douglas w przeciwieństwie do debaty oksfordzkiej Lincoln-Douglas kładzie nacisk na analizę wartości, filozofię oraz kwestie etyczne, zamiast na czysto logiczną argumentację. W związku z tym, format ten wydaje się użyteczny w edukacji dyplomatycznej, gdzie umiejętność oceny wartości i norm kulturowych odgrywa istotną rolę.

1. Potencjał metodyczny debaty oksfordzkiej w kształceniu dyplomatów w zakresie dyplomacji kulturalnej

Patrząc na edukację w zakresie dyplomacji kulturalnej, należy wyróżnić dwie kluczowe grupy odbiorców. Pierwszą z nich stanowią osoby, które planują karierę dyplomatyczną jako swoje główne zajęcie i chcą w przyszłości pełnić funkcje w służbie zagranicznej RP. Dla nich aplikacja dyplomatyczno-konsularna organizowana przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych to naturalna droga do zawodu. Drugą grupę stanowią osoby, które nie są pełnoetatowymi dyplomatami, ale pełnią inne istotne funkcje w sferze publicznej i biznesowej, gdzie znajomość zasad dyplomacji kulturalnej może być istotnym atutem.

Aplikacja dyplomatyczno-konsularna składa się z szkolenia teoretycznego i części praktycznej, związanej z stażem w jednej z placówek dyplomatycznych. Krytycznie o takim przygotowaniu wypowiada się Karina Marczuk „niedostatek praktycznych warsztatów i szkoleń w ramach aplikacji dyplomatyczno-konsularnej wpływa negatywnie na przygotowanie absolwentów do realnych wyzwań zawodowych” (Marczuk, 2021).

Podkreśla ona również, że brak odpowiednich metod szkoleniowych przekłada się na trudności w szybkim i skutecznym podejmowaniu decyzji w sytuacjach wymagających precyzyjnej argumentacji i umiejętności negocjacyjnych. (Marczuk, 2021)

W ramach szkolenia teoretycznego podczas aplikacji dyplomatyczno-konsularnej, przyszli dyplomaci uczestniczą w zajęciach obejmujących m.in. dyplomację publiczną i kulturalną, wystąpienia publiczne, negocjacje międzynarodowe, sztukę komunikacji oraz rozwiązywanie sytuacji kryzysowych i konfliktowych (Łakota-Micker, 2016). W każdym z wymienionych wyżej obszarów, debata oksfordzka może być interesującą metodą dydaktyczną, aktywizującą grupę podczas zajęć. O zastosowaniu tej metody podczas zajęć piszę w sekcji „praktyczne sposoby wykorzystania debaty w edukacji dyplomatycznej”.

Drugą grupą są osoby, które nie planują pełnoetatowej kariery dyplomatycznej, ale zajmują stanowiska, w których znajomość zasad dyplomacji kulturalnej może być przydatna. Współczesne realia wymagają od liderów politycznych, samorządowych, przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz menedżerów międzynarodowych korporacji znajomości zasad dyplomacji kulturalnej. Rozwiązaniem potrzeb tej grupy są dostępne specjalistyczne kursy i szkolenia takie jak Akademia Liderów Dyplomacji organizowana przez New Europe Foundation czy Europejska Akademia Dyplomacji (EAD). Uniwersytet Jagielloński prowadzi studia podyplomowe „Dyplomacja Kulturalna”, które również będą rozwiązaniem dla tej grupy osób. W ramach tych działań, można użyć debaty oksfordzkiej w sposób analogiczny jak w przypadku aplikacji dyplomatyczno-konsularnej, czyli wkomponować ją do już istniejących programów szkoleniowych. Elastyczność organizatorów w tworzeniu programów tych kursów, ułatwia wdrożenie debaty. Debata może być zarówno

zastosowana jako metoda dydaktyczna w ramach już zaplanowanych zajęć, albo jako jedno z osobnych szkoleń, które uczestnicy przechodzą w ramach cyklu.

Patrząc z uniwersalnego metodycznie punktu widzenia, debata idealnie wpisuje się w promowany od wielu lat koncept polegający na zmianie paradygmatu nauczania, który symbolizuje zwrot: *the shift from teaching to learning* (zmiana od nauczania do uczenia się) (Barr, Tagg 2000). Jego istotę dobitnie oddaje A. Sajdak-Burska, podkreślając wagę aktywizacji, a także stwarzania odpowiedniego środowiska do rozwoju dla osoby, która się uczy (Sajdak-Burska 2017:165). Debata na każdym etapie jej realizacji zakłada bowiem aktywne poszukiwanie i dynamiczne wykorzystanie posiadanej wiedzy, wymusza aktywność w stosunku do argumentów i twierdzeń wyprowadzanych przez drugą drużynę. Zilustrujemy teraz to stwierdzenie odnosząc je do trzech etapów debaty: przygotowania, samej dyskusji i jej ewaluacji.

Przygotowując się do debaty, jej uczestnicy mają świadomość, że nie wystarczy im jedynie przyswojenie specjalistycznej wiedzy z zakresu debaty. Muszą ją jeszcze zrozumieć i poddać krytycznej analizie, by móc spełnić trzy cele:

- 1) skonstruować przekonującą i merytorycznie kompletną linię argumentacyjną;
- 2) być w stanie odpowiadać na argumenty oponentów;
- 3) potrafić holistycznie spojrzeć na omawiane zagadnienie tak, aby porównywać argumenty wygłaszane przez obie strony.

W związku z tym udział w debacie wymaga nie tylko przyswojenia wiedzy, ale także jej efektywnego i sprawnego wykorzystania. W odróżnieniu od innych popularnych form uczenia się, jak na przykład wykład czy przygotowanie referatu, format debaty oksfordzkiej będzie weryfikować nie tylko posiadanie wiedzy, ale też jej zastosowanie. Będzie też doceniać posiadanie wiedzy szerszej niż wymagany temat. Zilustruję to za pomocą debaty, która odbyła się w ramach 48. Międzynarodowych Targów Sztuki Ludowej w Krakowie.

Temat debaty: „Komercyjne wykorzystanie rękodzieła i rzemiosła artystycznego jest bardziej zagrożeniem niż szansą dla sztuki ludowej”

Aby poradzić sobie w tej debacie, uczestnik musi dowiedzieć się jak dziś wygląda rynek rękodzieła i rzemiosła artystycznego. Powinien również zrozumieć jego znaczenie w ekosystemie kultury narodowej. Co więcej, w tezie mamy określonego interesariusza w postaci „sztuki ludowej”, co sprawia, że uczestnik debaty musi rozważyć, co sprzyja jego rozwojowi, a co go utrudnia. Dopiero po zrozumieniu kontekstu, uczestnik debaty powinien rozważyć plusy i minusy komercyjnego wykorzystania wskazanych elementów kultury. Wymaga to od uczestnika rozszerzenia swojej wiedzy oraz uporządkowania jej w logiczną całość w formie argumentów. Jednym zdaniem – im szersza wiedza uczestnika, tym łatwiej będzie mu poradzić sobie w dynamicznej formule debaty oksfordzkiej.

Podczas debaty potencjalne błędy merytoryczne czy nietrafne interpretacje faktów mogą zostać wskazane przez oponentów, a po debacie przez sędziego lub prowadzącego. Dlatego też osoba ucząca się otrzymuje informację zwrotną, która

pozwole jej poprawić jakość rozumowania danego tematu, jak również głębokość zrozumienia określonych zagadnień. W przypadku organizacji debaty jako formy kształcenia dyplomatycznego, organizator powinien zadbać o obecność eksperta – osoby, która oceni debatę pod względem poprawności merytorycznej. W przypadku zajęć akademickich, w oczywisty sposób taką rolę może pełnić prowadzący zajęcia, który jest ekspertem w temacie, a debatę wykorzystuje jedynie jako narzędzie.

Należy zauważyć, że wiedza niezbędna do efektywnej pracy dyplomatycznej to nie tylko wiedza o dyplomacji *per se* (na przykład historia dyplomacji, protokół dyplomatyczny), ale również wiedza dotycząca takich dziedzin jak historia, geografia, socjologia czy politologia. Wykorzystując debatę oksfordzką w ramach kształcenia dyplomatów, mamy do wyboru szerokie spektrum tematów, które możemy wykorzystać. W ramach zajęć z dyplomacji kulturalnej, możemy użyć wspomnianej wyżej tezy dotyczącej wykorzystania rękodzieła, a w ramach zajęć z polityki międzynarodowej np. tezy „Priorytetem Unii Europejskiej powinno być większe zaangażowanie w rozwiązanie konfliktu na terenie wschodniej Ukrainy.”

Inną kompetencją rozwijaną przez debaty jest praca grupowa. Podczas debaty, wszyscy uczestnicy drużyny muszą utrzymywać spójną linię argumentacyjną, a to wymaga nie tylko wcześniejszego przygotowania treści ale również odpowiedniej jej dystrybucji pomiędzy członkami drużyny. Muszą oni również dążyć do wspólnego celu i wzajemnie nawiązywać do przedstawionych treści w kolejnych mowach. Spójność drużyny to jeden z elementów, który jest brany pod uwagę według karty oceny debaty AMPDO. Zachowanie spójności jest efektem właściwej pracy grupowej a potencjalne nieścisłości mogą zostać wychwycone przez sędziów i publiczność.

Praca grupowa to także ważny element edukacji dyplomatycznej, co potwierdza uwzględnienie w programie studiów Dyplomacja kulturalna na Uniwersytecie Jagiellońskim zajęć o nazwie *Team building. Working in an international environment*. Wspólne debatowanie w drużynie można porównać do misji zespołu dyplomatycznego – każdy osoba w zespole ma specyficzne funkcje, ale jego członkowie muszą się wzajemnie wspierać i mówić jednym głosem.

Deбаты rozwijają również umiejętności w zakresie teorii argumentacji. Jednym z podstawowych mechanizmów pracy z argumentami w tej metodzie jest perspektywa dialektyczna, zgodnie z którą argumenty powinny podlegać konfrontacji i „ruchowi” w strukturze debaty (Budżyńska-Daca 2024: 118–136). Każdy z nich musi być traktowany jako dynamiczny element dyskusji – może zostać zaakceptowany, odparty lub „przejęty”, czyli odwrócony tak, aby wspierał stanowisko przeciwnika. Ocena argumentacji nie opiera się wyłącznie na jej logicznej poprawności, ale także na strategii jej użycia oraz kontekście sytuacyjnym.

Strukturalne podejście do argumentacji, jakie kształtuje debata oksfordzka, jest istotnym elementem edukacji dyplomatycznej. Podobnie jak w rzeczywistych negocjacjach dyplomatycznych argumenty muszą być nie tylko logicznie poprawne, ale również strategicznie dostosowane do odbiorcy i dynamiki rozmowy. Umiejętność

oceny, które z nich mają największą siłę perswazyjną w danym kontekście, wydaje się kluczowa dla przyszłych dyplomatów (Budzyńska-Daca 2024: 118–136).

Debata rozwija też krytyczne myślenie jej uczestników. Kształtowanie tej umiejętności jest stymulowane na każdym ze wspomnianych etapów dyskusji. Należy zwrócić uwagę, że już sama możliwość bycia przydzielonym w wyniku losowania do strony, z którą niekoniecznie się zgadzamy, jest wartościowym ćwiczeniem intelektualnym. Pozwala bowiem przebić bańki informacyjne i światopoglądowe, w których funkcjonujemy, a także skupić się na głębszym zrozumieniu zagadnienia, obdartym z emocjonalnego przywiązania do określonej strony dyskursu.

Warto wspomnieć także o umiejętnościach miękkich, które uczestnicy debaty rozwijają na każdym jej etapie. Od przygotowań, gdzie bardzo istotne jest szukanie porozumienia i dyskusja z własną drużyną, poprzez samą debatę, w której istnieje szansa na szlifowanie warsztatu wystąpień publicznych, komunikacji niewerbalnej, w tym mowy ciała czy radzenia sobie z trudnymi pytaniami. Doskonalenie tych umiejętności jawi się jako kluczowe z perspektywy edukacji dyplomatycznej.

Jak pisze Małgorzata Łakota-Miker: „Dyplomata powinien być erudyta, osobą ciekawą świata, lubiącą czytać, nabywać nowe umiejętności i nigdy nieprzestającą na nabytej wiedzy” (2016: 87). Debata oksfordzka jest narzędziem doskonale wspierającym taką postawę poprzez szerokie spektrum poruszanych tematów oraz wielość umiejętności, jakie przyszły dyplomata może rozwijać za jej pomocą.

Praktyczne sposoby wykorzystania debaty w edukacji dyplomatycznej

Pierwszym i najbardziej intuicyjnym sposobem na wykorzystanie narzędzia debaty oksfordzkiej w toku kształcenia dyplomatycznego będzie przeprowadzenie jej w opisanym powyżej formacie. Taką debatą możemy się posłużyć np. podczas zajęć akademickich lub w ramach rozmaitych programów edukacji dyplomatycznej prowadzonych przez organizacje pozarządowe, takie jak European Academy of Diplomacy. Celami debaty są forma sprawdzenia wiedzy, podsumowanie omawianego wcześniej obszaru czy po prostu urozmaicenie zajęć.

Proces przeprowadzenia debaty w ramach zajęć możemy podzielić na pięć faz:

- wybór i podanie osobom debatującym tezy debaty,
- selekcja osób debatujących, podzielenie ich na drużyny, losowanie stron; określenie i przekazanie sposobu zaangażowania innych, czyli tych, którzy nie będą uczestniczyli jako przemawiający w danej debacie,
- przygotowania do debaty przeprowadzane przez drużyny,
- właściwa debata,
- ewaluacja debaty.

Warto w tym miejscu poczynić kilka uwag dotyczących poszczególnych etapów przeprowadzenia debaty oksfordzkiej. Co do zasady teza powinna być zbalansowana,

czyli dająca w dyskusji równe szanse obu drużynom (propozycji i opozycji). Wyjątkiem od takiej sytuacji może być wykorzystanie debaty jako sposobu rozstrzygnięcia *case study*, czyli symulacji nierównego dylematu dyplomatycznego. Wówczas trudno jednak mówić o pełnoprawnej debacie, a bardziej o odgrywaniu aktorskich ról przez mówców. Taka symulacja może pozwolić na zrozumienie pozycji stron sporu i być wstępem do dyskusji na dany temat. Debacie często towarzyszą emocje, a nierówne postawienie kwestii spornych, nawet przy uwzględnieniu wcześniejszego poinformowania o tym fakcie, może być niekomfortowe dla uczestników. Z tego powodu rekomenduję korzystanie z tego podejścia tylko wobec doświadczonych i świadomych mówców.

Kiedy powinniśmy przekazać tezę osobom uczestniczącym w debacie? Możemy zrobić to na tydzień przed dyskusją, dając im czas na dłuższe przygotowanie w ramach pracy zespołowej. Drugim wariantem jest przekazanie tezy w dniu prowadzonych zajęć, z odpowiednio krótszym czasem na przygotowanie, np. 30 minut. Wybór jednego z przedstawionych wariantów zależy od czasu przeznaczonego na debatę, ale również od jej celu. Jeśli istotniejsze jest zgłębienie i analiza zagadnienia będącego przedmiotem dyskusji, wtedy czas na przygotowanie powinien być odpowiednio dłuższy. Zakładając jednak, że osoby uczestniczące dysponują potrzebnym instrumentarium o charakterze merytorycznym, możemy wyznaczyć krótszy czas na przygotowanie. Wariant drugi często służy sprawdzeniu wiedzy stron sporu oraz ćwiczeniu umiejętności sprawnego poszukiwania informacji na dany temat i wykorzystania ich w praktycznej argumentacji. W proces tworzenia tezy debaty można włączyć osoby uczestniczące w dyskusji, wprowadzając możliwość wyboru pomiędzy przygotowanymi wcześniej wariantami lub kreując temat od podstaw w formie dyskusji. Rozpoczynamy wówczas od określenia problemu, czyli wiodącego zagadnienia, które dopiero później precyzujemy, tak by spełniało wymagania debaty.

Kolejnym etapem będzie selekcja osób debatujących oraz podział ich na drużyny. Dokonując tego, możemy kierować się najróżniejszymi przesłankami, od zupełnie losowych poprzez takie, które zapewnią największe szanse na równą i interesującą debatę. Oczywiście możemy także dać szansę wyłącznie chętnym, warto jednak wykorzystać elastyczność debaty oksfordzkiej do praktycznego zaangażowania jak największej grupy.

Metoda ta w swojej istocie nie angażuje bezpośrednio szerokiej, np. trzydziesto-osobowej grupy. Naturalnie, słuchacze debaty analizują argumenty i dokonują ich krytycznej oceny. Niemniej, patrząc z perspektywy horyzontalnej celu metodycznego debatowania, dojdziemy do wniosku, że rolą prowadzącego jest wykorzystanie potencjału debaty do aktywizacji wszystkich osób, także tych niebiorących w niej udziału. Celem w tym zakresie będzie zatem zapewnienie realnej możliwości partycypacji w dyskusji.

Interesującym (i sprawdzonym) sposobem jest podział wszystkich osób uczestniczących w zajęciach na drużyny. W efekcie powstaje większa liczba zespołów, np.

trzy drużyny propozycji (za tezę) i trzy drużyny opozycji (przeciw tezie). Następnie każda z grup przygotowuje się tak, jakby miała wziąć bezpośredni udział w debacie. Po zakończeniu przygotowań losujemy te drużyny, które będą bezpośrednio partycypowały w dyskusji. Linie argumentacyjne stworzone przez pozostałe grupy zostaną przez nie przedstawione w ewaluacji odbywającej się po debacie. Prowadzący może wówczas zapytać, które z argumentów przygotowanych przez drużyny ukazały się w debacie lub o jakie argumenty można uzupełnić przedstawione przez wylosowane zespoły linie argumentacyjne.

Innym sposobem jest rozszerzenie i moderacja dyskusji po debacie w sposób aktywizujący jak największą liczbę osób do zabrania głosu na temat poruszanego zagadnienia. Część uczestników zajęć może zostać zaangażowana do udziału w sporze w charakterze sędziów. Po debacie mogą oni wybierać zwycięzcę i uzasadnić swoje przekonanie.

Możemy modyfikować przedstawiony powyżej format debaty oksfordzkiej w zależności od potrzeb grupy, m.in. w celu zapewnienia szansy udziału w debacie jak najszeršemu gronu osób. Najczęšty przykład takiego przekształcenia to zwiększenie liczby mówców biorących udział w dyskusji. W takim wypadku pierwsza i ostatnia osoba w danej drużynie pełni modelową rolę pierwszych i czwartych mówców. Pozostali skupiają się zaś na argumentacji i kontrargumentacji. Jeśli w debacie bierze udział więcej niż cztery osoby w każdej z drużyn, sugeruję skrócić czas wystąpień, niezależnie od poziomu zaawansowania uczestników.

Na etapie przygotowań możemy stymulować pracę drużyn, dostarczając im wartościowych materiałów merytorycznych, które mogą stanowić podstawę ich rozważań. Istotne jest również udzielanie bieżącego wsparcia w kwestiach dotyczących technicznego przebiegu debaty lub interpretacji tezy. Niemniej możemy wyróżnić trzy zasadnicze cele, które powinny zostać zrealizowane przez drużyny w ramach przygotowań:

- podział ról między członków drużyny, ustalenie kolejności wystąpień,
- przeprowadzenie burzy mózgów, dyskusja nad problemem debaty i argumentami; efektem burzy mózgów powinno być wypracowanie spójnej linii argumentacyjnej, a także refleksja nad twierdzeniami, które może przedstawić druga drużyna, w ramach przygotowania kontrargumentacji,
- stworzenie mów, które realizują założenia linii argumentacyjnej i wpisują się w kanon zadań poszczególnych mówców determinowany przez format debaty.

Charakterystykę ról poszczególnych mówców w debacie przedstawiłem w poprzedniej części opracowania.

Przed rozpoczęciem debaty upewniamy się co do tego, że wszyscy uczestnicy rozumieją format dyskusji i odpowiadamy na ewentualne pytania. Biorąc pod uwagę moje doświadczenia, sugeruję, aby osoba prowadząca wcieliła się w rolę marszałka debaty, który równolegle z prowadzeniem dyskusji sporządza notatki pozwalające zrealizować część ewaluacyjną (sędziowską). Istotne w pełnieniu tej

funkcji, szczególnie w kontekście początkujących uczestników, jest dbanie o maksymalnie sprawny i zgodny z zasadami przebieg debaty w taki sposób, aby nie wytrącać dynamiki dyskusji. Gdy dostrzeżemy naruszenia, wyraźnie wskazujemy, co zostało wykonane niezgodnie z zasadami debaty, i instruujemy uczestników na temat prawidłowego wykonania danego elementu. W tym celu wykorzystujemy czas pomiędzy wypowiedziami poszczególnych mówców. Powinniśmy zwrócić uwagę zwłaszcza na naruszenia polegające na wygłaszaniu argumentów *ad personam* lub *ad hominem*, są one bowiem zagrożeniem dla komfortu osób uczestniczących, co jest niezbędne do realizacji celów edukacyjnych dyskusji.

Po zakończeniu debaty przeprowadzamy niezwykle istotną z punktu widzenia metodycznego ewaluację. Modelowa ewaluacja powinna opierać się na trzech filarach: wskazaniu zwycięzcy, informacji zwrotnej oraz dyskusji o debacie i przedstawionych argumentach.

Pierwszy filar występuje tylko wtedy, kiedy wcześniej założyliśmy, że debata będzie oceniana pod tym względem. W tym miejscu warto zauważyć, że ocenianie debaty oksfordzkiej we wcześniej przedstawionym formacie AMPDO ma bardzo konkretny cel, mianowicie rozstrzygnięcie wyniku istotnego dla przebiegu mistrzostw. Mają one charakter rywalizacyjny, z czego bezpośrednio wynika konieczność oceny. W przypadku debaty przeprowadzonej w ramach edukacji dyplomatycznej wyłonienie zwycięzcy można potraktować fakultatywnie.

Udzielając informacji zwrotnej, warto pamiętać o wszelkich uniwersalnych zasadach dotyczących jej struktury (McPadden, Hamerski et al. 2018). Niezależnie od tego, czy charakter organizowanej debaty jest rywalizacyjny, czy nie, informacja zwrotna powinna zawierać element oceny faktograficznej, mającej na celu zapewnienie, że uczestnicy sporu nie zakończą zajęć z błędnym przekonaniem co do prawdziwości niektórych stwierdzeń, które mogły pojawić się w argumentacji drużyn.

W dalszej kolejności powinniśmy przeprowadzić moderowaną dyskusję z uczestnikami debaty oraz publicznością, skupiając się na takich aspektach jak odczucia związane z realizowaniem określonej linii argumentacyjnej oraz wygłoszeniem publicznych wystąpień. Co istotne, osoby uczestniczące w trakcie dyskusji ewaluacyjnej mogą już „wyjść z roli” i przedstawiać własne poglądy na poruszany temat. Na tym etapie ważne jest również zaangażowanie słuchaczy.

Powyżej opisałem sposób przeprowadzania debaty oksfordzkiej wraz z alternatywnymi modyfikacjami, które mogą zwiększyć elastyczność i efektywność jej wykorzystania w dydaktyce. Warto wymienić także alternatywne narzędzia opierające się na metodzie debaty:

- szybkie debaty „jeden na jeden” służące wprowadzeniu do omawianych zagadnień,
- moderowane dyskusje, których celem jest przedstawienie argumentacji osób uczestniczących w ramach postawionych przez prowadzącego założeń,

- przeprowadzenie samego procesu przygotowania do debaty oraz dyskusji ewaluacyjnej.

Szybkie debaty „jeden na jeden” to ćwiczenie argumentacyjne, które można również nazwać minidebatą. Grupę uczestników dzielimy na pary, w ramach których wyznaczamy osobę „za” i osobę „przeciw” tezie. Następnie podajemy temat i zachęcamy do przeprowadzenia debaty w parach. Podobnie jak przy pełnej debacie oksfordzkiej mówcy nie dyskutują swobodnie, ale zabierają głos na zmianę, respektując czas wyznaczony na każdą mowę. Takie minideбаты stwarzają duże możliwości modyfikacji na własne potrzeby. Zmianie może ulegać liczba rund, ich długość, a także czas na przygotowanie. Inną korzyścią płynącą z przeprowadzenia tego typu konfrontacji jest zaangażowanie całej grupy – ten rodzaj dyskusji może trwać równolegle we wszystkich parach. Taka debata jest często dobrym wstępem do moderowanej dyskusji na wskazany temat.

Moderowane dyskusje lub przeprowadzenie samego procesu przygotowań to ciekawe alternatywy, kiedy nie mamy możliwości zrealizować pełnej debaty. Formy te są elastyczne, a same ich nazwy intuicyjnie podpowiadają, jak mają przebiegać.

Ograniczenia w wykorzystywaniu debaty oksfordzkiej

Debata oksfordzka nie jest narzędziem pozbawionym ograniczeń. Jej struktura, oparta na ścisłych regułach i rywalizacyjnym charakterze, sprawia, że nie zawsze będzie optymalnym rozwiązaniem w edukacji dyplomatycznej.

Jednym z głównych ograniczeń debaty oksfordzkiej jest jej rywalizacyjna struktura, która zamiast prowadzić do porozumienia, zmusza strony do obrony wyznaczonych stanowisk bez możliwości wypracowania wspólnego rozwiązania. Jak podkreśla Agnieszka Budzyńska-Daca: „celem dialektycznej wymiany argumentów nie jest ani podjęcie kolektywnej decyzji, ani wynegocjowanie rozsądnego porozumienia (Budzyńska-Daca, 2024)”.

W dyplomacji międzynarodowej kluczową rolę odgrywa kompromis, podczas gdy debata oksfordzka nie pozwala na zmianę stanowiska w trakcie dyskusji, co może stanowić jej ograniczenie w kontekście kształcenia przyszłych negocjatorów.

Kolejnym wyzwaniem jest formalizm debaty, który zapewnia przejrzystą strukturę, ale jednocześnie ogranicza elastyczność i naturalny rozwój dyskusji. Stałe role mówców oraz ścisłe limity czasowe sprawiają, że uczestnicy muszą dostosować swoje wystąpienia do określonego schematu, co nie zawsze pozwala na swobodną wymianę argumentów i reagowanie na zmieniający się przebieg rozmowy. Tego rodzaju ograniczenia mogą być szczególnie istotne w kontekście edukacji dyplomatycznej, gdzie liczy się umiejętność dynamicznego dostosowywania do sytuacji.

Debata oksfordzka wiąże się również z pewnymi ograniczeniami technicznymi. Liczba aktywnie uczestniczących w niej osób jest stosunkowo mała, co może stanowić

problem w większych grupach akademickich czy szkoleniowych. W klasycznym formacie wypowiadają się jedynie dwie drużyny po cztery osoby, a reszta pełni rolę obserwatorów lub sędziów. W przypadku kursów dyplomatycznych, gdzie istotne jest rozwijanie umiejętności praktycznych wśród jak największej liczby uczestników, konieczne może być modyfikowanie formatu dyskusji tak, aby zwiększyć poziom zaangażowania wszystkich osób. Można to osiągnąć poprzez organizowanie równoległych debat w mniejszych grupach, rotację ról w trakcie jednego wydarzenia lub wprowadzenie dodatkowych aktywności dla publiczności, takich jak głosowanie czy moderowana sesja pytań.

Dodatkowym wyzwaniem jest czasochłonność debaty oksfordzkiej. Proces ten obejmuje nie tylko samo jej przeprowadzenie, ale również fazę przygotowań i ewaluacji, co w intensywnych programach edukacyjnych może stanowić problem organizacyjny. Odpowiednie wdrożenie tej metody do programu zajęć wymaga przemyślanego podejścia, aby zapewnić równowagę między czasem poświęconym na jej zastosowanie a innymi elementami kształcenia.

Wykorzystanie debaty oksfordzkiej do innych celów niż dydaktyczne

Główna część artykułu dotyczy wykorzystania debaty w edukacji dyplomatycznej. Niemniej warto zaznaczyć, że metoda ta może być również stosowana do innych celów, np. promocji polskiej kultury. Dowodem na to jest konferencja Legal Business Partner z 2019 roku, gdzie debata ze względu na zaproszonych gości i sposób realizacji pełniła rolę atrakcyjnego widowiska dla publiczności. Taka dyskusja z udziałem przedstawicieli polskiej dyplomacji, dyplomatów innych krajów czy przedstawicieli instytucji zaangażowanych w polską dyplomację mogłaby pełnić podobną funkcję i odbywać się podczas już organizowanych kongresów, spotkań czy zjazdów. Więcej o innych zastosowaniach debaty oksfordzkiej można przeczytać w pracy licencjackiej Anny Kulmy (Kulma 2022).

Podsumowanie

Poprzez przeprowadzoną analizę przybliżyłem narzędzie, które pozwoli osiągać pozytywne efekty w edukacji dyplomatycznej. Debata oksfordzka daje szansę na pogłębienie efektów prowadzonej działalności dydaktycznej, stwarzając warunki do aktywizacji uczestników zajęć i wykorzystania nabytej przez nich wiedzy w praktyce. Ponadto rozwija ich kompetencje miękkie, co jest istotne szczególnie wobec wskazywanych w literaturze i dyskursie publicznym deficytów w tym zakresie.

Bibliografia

- Barr Robert, Tagg John (2000). *From Teaching to Learning. A New Paradigm for Undergraduate Education*. W: Deborah DeZure (red.), *Learning from Change. Landmarks in Teaching and Learning in Higher Education from Change Magazine 1969–1999*. London: Routledge, 198–200.
- Budzyńska-Daca Agnieszka, Modrzejewska Ewa (2024). Argumentacja w debacie. Między teorią a działaniem. W: Agnieszka Budzyńska-Daca, Ewa Modrzejewska (red.), *Debata. Retoryka dla demokracji*. Warszawa: PWN, 118–136.
- Buła Krzysztof, Rogowska Kinga (2024). Sędziowanie na turniejach debat w Polsce – analiza porównawcza systemów oceny. W: Agnieszka Budzyńska-Daca, Ewa Modrzejewska (red.), *Debata. Retoryka dla demokracji*. Warszawa: PWN, 139–153.
- Czaputowicz Jacek (2008). *Teoria dyplomacji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kolbuszewska Karolina (2024). Debata w edukacji historycznej. W: Agnieszka Budzyńska-Daca, Ewa Modrzejewska (red.), *Debata. Retoryka dla demokracji*. Warszawa: PWN, 222–239.
- Krowicki Piotr (2010). (Dyplomacja publiczna i branding narodowy w służbie pozytywnego wizerunku kraju – casus Polski. W: *Promocja Polski w świecie: kultura – dyplomacja – marka narodowa*. Warszawa: Collegium Civitas, Instytut Adama Mickiewicza, 9–151.
- Kulma Anna (2022). *Potencjał debaty oksfordzkiej w edukacji medialnej na przykładzie turnieju debat o mediach*. Praca licencjacka, Uniwersytet Jagielloński, pod opieką M. Winiarskiej-Brodawskiej, https://www.researchgate.net/publication/380000632_Potencjal_debaty_oksfordzkiej_w_educacji_medialnej_na_przykladzie_Turnieju_Debat_o_Mediach [odczyt: 31.01.2025].
- Łakota-Micker Małgorzata (2016). *Instrumentarium przyszłego dyplomaty*, https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/80014/PDF/Instrumentarium_przyszlego_dyplomaty_v.1.pdf [odczyt: 31.01.2025].
- Marczuk, Karina (2021). *Modern Diplomats as Civil Servants: Capabilities, Competencies, and Education – A Case Study of the Foreign Service in Poland*, https://www.researchgate.net/publication/340446181_Modern_Diplomats_as_Civil_Servants_Capabilities_Competencies_and_Education_-_A_Case_Study_of_the_Foreign_Service_in_Poland_The_Palgrave_Handbook_of_the_Public_Servant [odczyt: 31.01.2025].
- McPadden Daryl, Hamerski Patti C., Caballero Marcos D., Irving Paul W. (2018). *Feedback as a Mechanism for Improving Students' Scientific Communication Skills*. Conference: 2018 Physics Education Research Conference, Washington, USA.
- Niemiec Marcin (2022). *Oxford-style Debates in Telecommunication and Computer Science Education*, <https://arxiv.org/abs/2206.03276> [odczyt: 31.01.2025].
- Piosik Jan (2024). Historia i perspektywy rozwoju debat w Polsce. W: Agnieszka Budzyńska-Daca, Ewa Modrzejewska (red.), *Debata. Retoryka dla demokracji*. Warszawa: PWN, 80–89.
- Sajdak-Burska Anna (2017). Aktywizowanie uczniów w poszerzonym środowisku uczenia się – możliwości wykorzystania forum dyskusyjnego. *Rocznik Lubuski*, 43(1), 163–174.

Netografia

- Akademickie Mistrzostwa Polski Debat Oksfordzkich, www.ampdo.pl [odczyt: 31.01.2025].
- Broszura Konferencji Legal Business Partner 2019, https://www.oirpwarszawa.pl/wp-content/uploads/2019/09/legal_business_partner_2019-2.pdf [odczyt: 31.01.2025].
- IMAGO Centrum Sztuki Ludowej, <https://imagokrakow.pl/program-artystyczny-48-miedzy-narodowych-targow-sztuki-ludowej/> [odczyt: 31.01.2025].
- Karta oceny Akademickich Mistrzostw Debat Oksfordzkich, <https://ampdo.pl/debaty-oksfordzkie/> [odczyt: 31.01.2025].
- Krakowskie Stowarzyszenie Mówców, www.ksmowcow.pl/debataoksfordzka [odczyt: 31.01.2025].
- Program studiów Dyplomacja Kulturalna na Uniwersytecie Jagiellońskim, <https://ism.uj.edu.pl/documents/3337228/154320230/dyplomacja-tresci.pdf/d8c795eb-e7cd-442e-ae5e-2e4b5d48d2c0> [odczyt: 31.01.2025].
- Struktura debaty Lincoln-Douglas, https://ocw.mit.edu/courses/21w-747-classical-rhetoric-and-modern-political-discourse-fall-2009/d8c6282f56995c436e5530b57826d940_MIT21W_747_01F09_study13.pdf [odczyt: 31.01.2025].
- Zasady debaty oksfordzkiej, https://ampdo.pl/wp-content/uploads/2017/08/AMPDO_Zasady-Debaty.pdf [odczyt: 31.01.2025].